

NEROZLUČNÉ MANŽELSTVÍ ŠKOLA A KOSTEL SV. JIŘÍ V PŘÁSLAVICÍCH

Při vyslovení jména zaniklé osady Přáslavic si dnes představíme zejména kostel sv. Jiří se hřbitovem a budovu bývalé školy, v níž sídlí obecní úřad. Ač se to na první pohled nezdá, jejich dějiny se dlouhá desetiletí ubíraly po společné cestě. V dobách, kdy školní výuku zajišťovala církevní správa, to ani jinak nemohlo být. Kostel i škola ale musely setrvale obhajovat svoji existenci. Především obyvatelé Karlovic a Svatoňovic byli v tomto úsilí velmi sveřepí.

Nejstarší doklady o kostele si představíme v jiné kapitole. Připomeňme si ovšem, že sahají do poloviny 14. století. Po opuštění osady, možná však až v posled-

Výřez z vodní mapy z roku 1843 představuje areál kostela s polygonální zvonící a márníci. Školní budova naproti už tehdy žáky navštěvována nebyla.

ní čtvrtině 16. století, zaniká pro nedostatek kněží přáslavická fara a její spádové obce (Karlovice, Svatoňovice, Radvánovice, Hnanice a Doubravice) jsou připojeny k turnovské kolatuře. O poslední tři jmenované osady (i s novějším Podhájem) přišel kostel v roce 1802 při zřízení lokalie u sv. Josefa na Hrubé Skále.

Dřevěná škola stála v Přáslavicích už v první polovině 18. století. Turnovské matriky nám sdělují, že 11. listopadu 1735 byl pokřtěn Václav, syn Václava Jíny, kantora z Přáslavic. Živobytí učitele bylo

zcela závislé na štědrosti církve, jak vidíme na výměru místního kantora Františka Müllera z roku 1786. Za službu v kostele (byl zde hudebníkem) dostával 4 zlaté a 7 krejcarů, ze školního fondu 17 zl., stolu 5 zl., mimořádné příplatky 2 zl. a k tomu mohl užívat 4 ¼ korce ze zádušních polí. V roce 1798 mu bylo přidáno 8 zl. 25 kr. z libuňské fary.

Školní docházka koncem 18. století byla tristní. V celé kolatuře byly přítomny 133 děti, z nichž ovšem školu navštěvovalo pouze sedmáct chlapců a osm dívek. A stav školy se mezitím začal povážlivě horšit. Krajská komise, která se v roce 1812 do Přáslavic dostavila, shledala, že dřevěná škola je příliš chatrná, učitel nemá své vlastní obydlí, takže žije ve školní světnici o velikosti 16 x 16 stěevíců (22,5m²), a že ve třídě se nalézá pět lavic sedm stěevíců dlouhých (2m). Výsledkem šetření byl návrh přidat další dvě nebo tři lavice. Následkem nedostatku místa bylo o deset let později dokonce načas zavedeno polodenní vyučování. Ráno pro malé děti a odpoledne pro větší.

V roce 1831 hrozila budova sesutím, škola byla proto přemístěna do myslivny a později do budovy ovčína ve Vartmberku (Sedmihorkách), kde zaujímal jednu místnost. Uvažovalo se sice o jejím přeložení do Doubravice, ale to nemohlo být realizováno, dokud nebude dokončena státní silnice na Jičín. Hned následujícího roku se stará přáslavická škola proměnila v lazaret pro nakažené cholerou. Její epidemie si tehdy v obci naštěstí žádnou daň nevybrala.

Přemístění školy do Doubravice bylo povoleno roku 1834, ale stavba nové budovy se odložila, neboť pro její účely měl do budoucna postačovat barák čp. 19. Jaké asi mohlo být pohodlí v těchto bývalých sádkách? K fyzickému přestěhování ovšem došlo až v roce 1839, kdy se sedmihorský areál začal přetvářet na lázně. Tehdejší učitel Jan Karásek (nastoupil roku 1817 ještě do Přáslavic) si neváhá okamžitě stěžovat, že svým působením v Doubravici nebude schopen vykonávat povinnosti při přáslavickém kostele. Spory s Karáskem se staly evergreenem na několik následujících desetiletí.

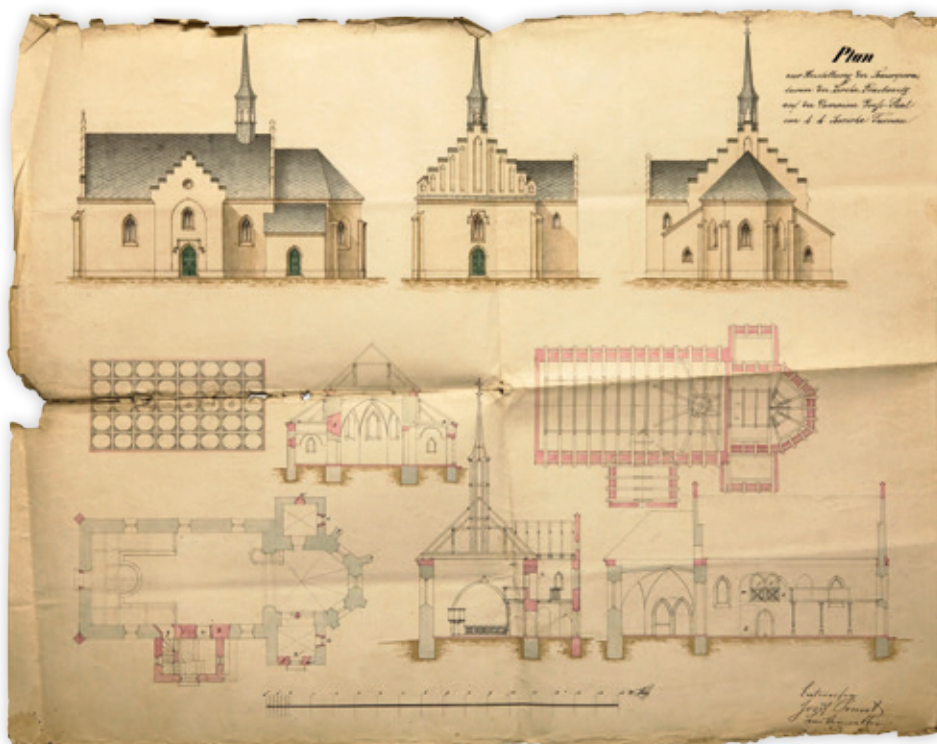
Vzdálenost Karlovic a Svatoňovic od doubravické školy se samozřejmě projevila v docházce. Místní děti proto vyučoval pokoutní kantor, sídlící ve Svatoňovicích.

Stará škola v Přáslavicích byla i přes svůj stav pronajata a v roce 1850 nařídil podkrajský úřad v Turnově dokonce její zboření, což hruboskalský patronát ještě téhož roku zčásti provedl. Dřevo z budovy pak bylo prodáno nebo uloženo v hořenském dvoře. Obnově školy v Přáslavicích nepomohla ani intervence pátera Antonína Marka, kterou vyjádřil přání obyvatel Karlovic, Svatoňovic, Roudného, Radvánovic, Hnanic a Podháje. Připomínal, že v kostele je zanedbáváno zvonění klekání a že obyvatelé z poškozených vesnic se zdráhají platit na doubravického učitele.

Obyvatelům Karlovic nebyla úroveň školství v jejich obci lhostejná. Zažádali proto o oficiální výuku ve Svatoňovicích, kterou měl zajišťovat doubravický podučitel František Drbohlav. Jeho návštěvy ale vydržely sotva dva měsíce a starý učitel Karásek si jej vyžádal natrvalo zpět do Doubravice. Přestože mu okresní hejtmanství nařizovalo, aby karlovickým učitele dopřál, situace se příliš nevylepšila ani po příchodu podučitele Františka Kinského, který ve Svatoňovicích učil v zimním období.

V roce 1860 zasedala v Turnově komise ve věci opětovného zřízení přáslavicé školy, na jejímž základě velkostatek svolil k užívání starého školního stavení (v roce 1850 tedy nebyla škola rozebrána beze zbytku), které se poté vyklidilo a připravilo k výuce. Učitel z Doubravice své zvyky ale nezměnil. Obec si proto jménem starosty Jana Vrabce opět stěžuje a důrazně žádá, aby jí byl přidělen učitel z Rovenska pod Troskami, neboť doubravického už nechťejí.

Tou dobou se začíná vyostřovat také spor kolem znovuzřízení fary a stavu kostela sv. Jiří. Jeho zoufalý stav si v roce 1856 vyžádal zavření. Připomíná se, že toho roku spadla při mši svaté z klenby do lodě kostela cihla. Dobové prameny uvádějí, že se kostel postupně stal rozvalinou, do které pršelo a jejíž střecha nebyla dlouhá léta opravována. Po zavření sloužil pouze místnímu hrobníkovi, bydlicímu ve staré škole, za sklad slámy a brambor. Jeho opravu schválila v roce 1862 litoměřická konsistoř (a příštího roku také pražské místodržitelství) s upozorněním, že na opravu lze vzít pouze 1000 zlatých ze zádušního jmění, které tehdy činilo 2200 zlatých. Žádost o zřízení fary v Přáslavicích ale prozatím smetla ze stolu. Sousedé, unavení věčnými průtahy, a následně konsistoři pohrozili, že nebudou-li přáslavický kostel oddělen od Turnova a přičleněn k Hrubé Skále, a nevrátí-li se hruboskalská farní dotace jejich kostelu, potom hodlají vystoupit z církve.

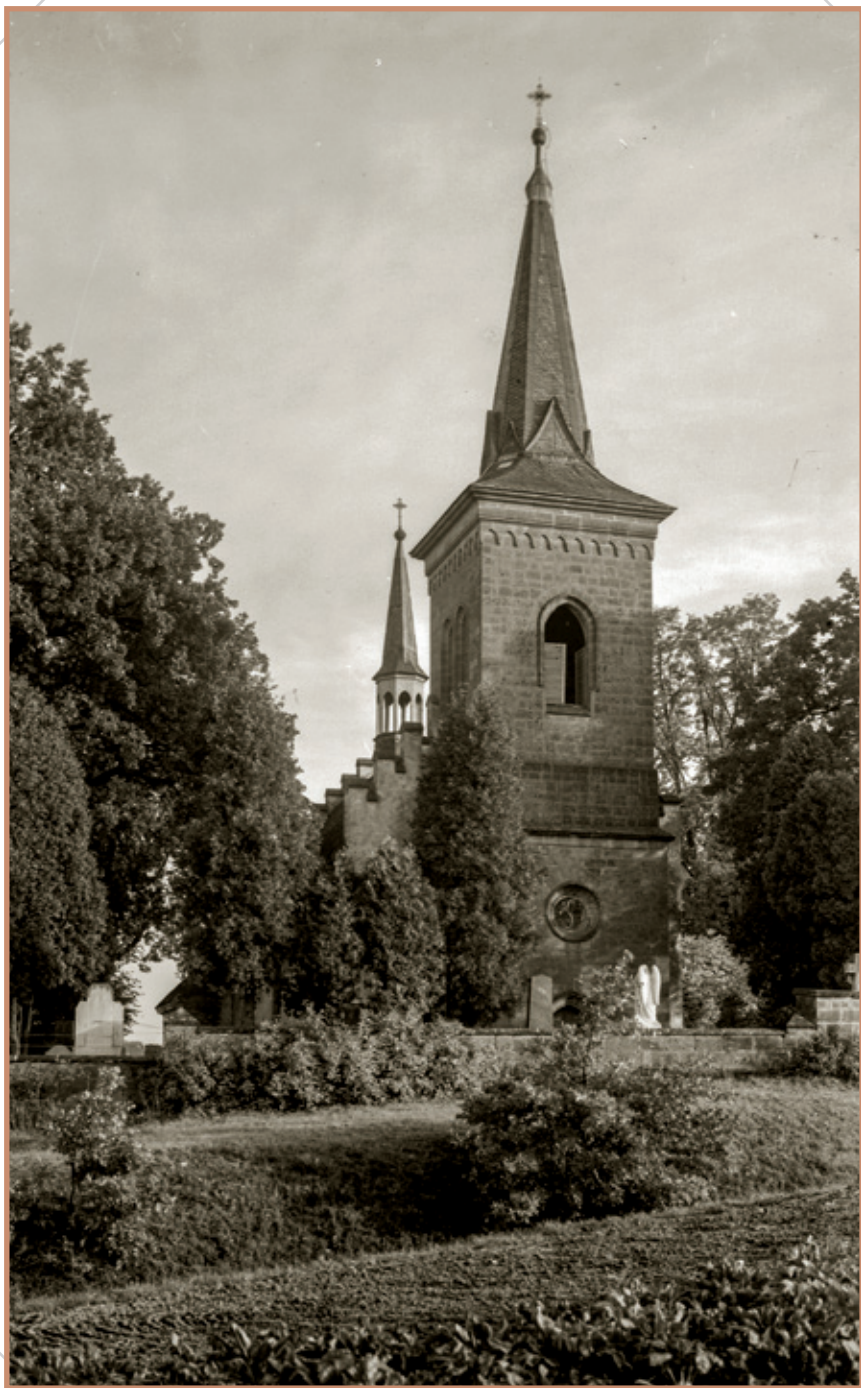
Podle plánů rohanského stavitele Josefa Pruvota by zůstalo západní průčelí kostela bez věže a neměla být zbořena ani boční kaple při presbytáři.

Konsistoř nakonec proti zřízení fary nic nenamítala a dokonce byla přesvědčena, že její provoz bude zajištěn, neboť ze současné hruboskalské kolatury nepatřily dříve k Přáslavicím pouze malé osady Radeč, Bohuslav, Želejov a Rokytnice. Obávala se však, že zřízení fary na Hrubé Skále bylo spíše ku prospěchu patrona nežli zmíněných vesnic. Odpovídá tomu i rozsah polností přáslavického kostela, které jsou nyní Aehrenthalů využívány k vydržování faráře na Hrubé Skále. Jednalo se o 110 korců (31,3 ha v případě plošné míry), z nichž bylo faráři dáváno 315 zlatých do důchodu. Změna ale nenastala.

V neděli 4. září 1864 vtrhli zoufalí sousedé k vikáři Janu Šolcovi a opět zahrozili, že z církve vystoupí, pokud se za ně nepostaví. Svůj akt zopakovali 20. září a všichni zúčastnění (23) přinesli vikáři dokumenty o přestupu k evangelíkům. Se svým rozhodnutím nakonec po domluvě karlovického starosty posečkali.

Kola osudu se ale již roztočila. V den jejich první demonstrace byl v Národních listech a ve Svobodě zveřejněn článek Jana Tomsy z Karlovic čp. 10, v němž obviňuje Jana Bedřicha Lexu z Aehrenthalu ze závažných skutečností, jako z úsilí zbořit přáslavický kostel, z toho, že ze zdejšího záduší platí císařskou daň a lokalistu na zámku, že dal roku 1850 zbořit starou školu, z níž část stavebního materiálu prodal nebo použil ve svůj prospěch, že v roce 1853 vzal prostřední zvon ze zvonice, nechal jej přelít a následně daroval do Turnova a že v roce 1864 byl kostel sv. Jiří již připraven k demolici. Baron Aehrenthal považoval zveřejněné články za urážku na cti a bránil se žalobou proti redaktorům obou novin i proti Janu Tomsovi, Františku Tupáčkovi, Jiřímu Šonskému a Janu Pavlovi z Karlovic, jakož i proti Janu Paříkovi a Václavu Daďourkovi ze Svatoňovic. Obžaloba pro zúčastněné navrhovala tresty od šesti týdnů až po šest měsíců žaláře, u některých se zostřením v podobě půstu a finanční pokuty. Jediný Jiří Šonský měl být pro nedostatek důkazů zproštěn viny. Soudní tribunál rozhodl 20. července 1865 s tím, že upouští od stíhání, neboť žaloba byla již při svém zhotovení promlčena.

I přes nemastný neslaný výsledek soudní pře ale karlovičtí sousedé dosáhli změny. V září 1865 se uskutečnilo první jednání o zřízení samostatné duchovní správy, které vedlo k zahájení oprav kostela v roce 1871. Z pohledu dneška se ale obec její realizaci připravila o autentický doklad své historie, na kterou se v předchozích desetiletích tolikrát odvolávala. Zcela stržena byla klenba, kterou nahradil dřevěný strop a dnes ji připomíná jenom svorník, zazděný do venkovní podezdívky presbytáře. Polygonální zvonice, na které byly zvony zavěšeny unikátně srdcem vzhůru jako v Rovensku pod Troskami, byla rovněž zbořena a místo ní se k západnímu průčelí kostela přistavěla nová kamenná věž. Aby byly její základy pevné, naházeli do nich stavebníci historické šlechtické náhrobníky z kostela. Zlikvidována byla také krypta, v níž se ovšem údajně nic nenalezlo. Z jakého důvodu byly pokáceny prastaré duby u kostela (zbyly pouhé dva), dnes netušíme. Snad pro materiál na zvonovou stolicí do věže. Mobiliiář kostela, sochy a obrazy, o které se nikdo nestaral, si rozebrali sousedé a u Tupáčků v Karlovicích se prý ještě dlouho poté uchovávala socha Krista s andělem, držícím kalich. V boční kapli se podle dochovaného popisu nalézalo pravděpodobně malované šlechtické epitafium, které však hrobníkova žena spálila jako „lutrijánský“ obraz. Alespoň že ty zvony zůstaly!

V základech věže jsou zazděny figurální náhrobníky bývalých hruboskalských pánů.

Rok před přestavbou kostela bylo také opraveno staré školní stavení. Za starostenství Františka Tupáčka tři roky poté se ovšem rozběhla jednání o stavbě zcela nové školy, která vedla ke zdárnému výsledku, takže v roce 1876 mohla být škola dokončena a slavnostně vysvěcena. Budova vyrostla nákladem 6300 zlatých a již v roce 1877 byla opatřena druhou třídou.

Snahy o obnovení fary ale žádného konce nebraly. Naposledy se jednání uskutečnila roku 1896 a tehdejší hruboskalský kněz Václav Ron myšlenku karlovických nadšeně podporoval. Odpor velkostatku a turnovského vikáře Josefa Svobody ale překonat nedokázal.

Novou školu v Přáslavicích navštěvovalo počátkem 20. století v průměru 150 dětí ročně. Jejich řady nepatrně prořídly až po první světové válce. Takový počet vyžadoval zvýšení kapacity, ale do plánované přístavby třetí třídy zasáhla červencová mobilizace v roce 1914. Pomíneme-li světové dění a střídání režimů, ubíhala následující desetiletí ve školních škamnách bez dramatických zvrátů. Velmi potřebná se jevila pouze oprava školy a některé hlasy dokonce požadovaly výstavbu

Práce žákyň na „mičurinském“ poli (školní rok 1953/1954)

Ze školního představení Slavný mistr Kopřiva (školní rok 1953/1954)

úplně nové budovy. Přestavbu ovšem brzdilo rozhodnutí zemské školní rady, které neváhalo zrušit pobočku při druhé třídě, když v ní počet dětí klesl pod 75. O prázdninách 1923 bylo proto provedeno turnovskou firmou Salač-Kovář nákladem 8578,64 K alespoň základní ošetření. Škola byla nabílena, vyměněny podlahy, odvodněno zdivo a opraveny komíny. O dva roky později přibyla nová střecha.

Počet dětí ve škole se ale každoročně snižoval. Zatímco ve školním roce 1922/1923 ji navštěvovalo ještě 116 žáků, následujícího roku už jenom 99. Po krátké stabilizaci během 30. let došlo k dalšímu poklesu ze 71 žáka v roce 1944/1945 na 43 žáky ve školním roce 1945/1946. Během druhé světové války, 25. ledna 1940, zemřel na odpočinku v Doubravici také dlouholetý řídicí učitel přáslavické školy František Karban. Bylo mu 76 let a v Přáslavicích působil v letech 1906–1925. Budoucím generacím zachoval poutavé dějiny školy do roku 1896, sepsané ve zvláštní pamětní knize .

Přestože škola stála s kostelem na samotě, o kuriózní zážitky zde nebyla nouze. Na Zelený čtvrtek 1921 zde třeba hlídkovali četníci, kteří podle udání čekali, že se od Tatobit přihrne houf „nových“, čili odpadlíků od římskokatolické církve, kteří budou chtít zabrat přáslavický kostel. Nestalo se však nic. Uniformované postavy se za okny školy míhaly ještě 23. dubna 1932, kdy byl na prostranství před budovou zavražděn svou manželkou majitel kolotoče Karel Těšínský.

Poslední výrazné stavební úpravy prodělala škola v letech 1959–1963, kdy byla spojena s novostavbou tělocvičny, vybudované podle plánů jejího bývalého žáka L. Pařízka v „Akci Z“.

Nedostatek dětí vedl školský úřad k tomu, aby školu roku 1977 definitivně zrušil. Budova dnes slouží jako sídlo Obecního úřadu Karlovice a jako místní kulturní dům.

Kostel sv. Jiří náleží stále Římskokatolické farnosti – děkanství v Turnově – a je excurrendo spravován Františkem Kocmanem, duchovním z Rovenska pod Troskami, který jej opatřil mimo jiné trojicí nových zvonů a umělecky zpracovanými výplněmi oken. Kostel a hřbitovní zeď jsou zapsanou nemovitou památkou pod rejstříkovým číslem 14366/6-2633.

Mgr. Pavel Jakubec

Použité prameny:

SOkA Semily, AO Karlovice, *Knihy pamětní v katstr.* Obci Karlovic 1861, sign. KR-407.

tamtéž, AO Karlovice, *Kronika obce Karlovic*, sign. KR-513.

tamtéž, DÚ Turnov, *Liber Memorabilium decanatus Turnoviensis*, sign. KR-378.

tamtéž, NŠ Přáslavice, *Pamětní kniha*, sign. KR-172.

tamtéž, OÚ Turnov, kt. 72, 221.

tamtéž, ZŠ Přáslavice, *Školní kronika*, sign. KR-173.

JAKUBEC, Pavel: *Znamení dalek. Památky dopravního značení v Libereckém kraji*. Sychrov 2013.